

Anmeldelser

A concise history of ornithology

Michael Walters. 255 sider, mange s/h illustrationer. ISBN 1-873403-97-6. Christopher Helm, London, 2003. Pris £ 30.

Denne bog er en godbid for de læsere, der interesserer sig for ornitologiens historie. Forfatteren er kurator på British Museum's fugleafdeling i Tring, hvor han har adgang til et af verdens bedste ornitologiske biblioteker. Det er naturligvis en enorm fordel, og man sammenligner uvilkårligt med Erwin Stresemann, der for 50 år siden skrev *Die Entwicklung der Ornithologie von Aristoteles bis zur Gegenwart* delvis efter sin fabelagtige hukommelse, spærret inde bag jerntæppet i Berlin som han var.

Ligesom Stresemann begynder Walters med Aristoteles, der som den første beskrev fuglene, og hvis idéer – på godt og ondt – har haft kolossal betydning for eftertiden. Tænk blot på hans påstand om, at svalerne skulle overvinde i mudderet på bunden af søer, eller at Gøgen om vinteren forvandle sig til en Spurvehøg – det blev ukritisk skrevet af i de næste 2000 år! Utallige andre kendte og mindre kendte forfattere bliver mere eller mindre udførlig omtalt, deriblandt Francis Willughby, hvis bog *Ornithologiae* fra 1676 var den sidste, der forsøgte at medtage alt; siden har mængden af hvad der er skrevet om fugle gjort dette helt umuligt.

Bogen er en spændende beretning om ornitologiens pionerer, deres liv og arbejder, inkl. hjerteskrærende historier om forfatteren, der først fik deres livsværk trykt mange år efter deres død, eller som fik deres arbejder stjålet og udgivet af andre. Eller A.O. Hume, der i 1884 havde forberedt et kæmpeværk om Indiens fugle, hvorefter hans tjener solgte manuskriptet som brugt papir! Man kan også læse, at botanik længe var en meget mere anerkendt videnskabelig end ornitologi, ikke mindst på grund af alle lægeurterne.

Mellem bogens tusinder af underholdende og interessante oplysninger er der dog også nogle få passager, hvor jeg må erklære mig uenig med forfatteren, f.eks. hans hårde dom over John Gould som menneske og nedvurderingen af hans bidrag til ornitologien. De fleste af Goulds ansatte forblev i hans brød livet igennem, så helt så usympatisk kan han næppe have været, og han er formentlig den, der efter Linné har navngivet flest fugle. Det var også ham, der gjorde Darwin opmærksom på, at hans Galapagosfinker alle tilhørte samme slægt trods de store forskelle i næbets bygning. Om Temminck kan vi læse, at han sendte mange unge lovende zoologer ud til Java, hvor de ganske vist alle på nær én døde, men forinden nåede at sendt rige samlinger af fugleskind, skeletter, æg og optegnelser hjem til Leiden. Temminck betragtede alt dette som sin personlige ejendom og låste det inde, og pga. alder og svaghed fik han kun bearbejdet

meget lidt af det. Hvad Walters glemmer at fortælle er, at da man efter Temmincks død åbnede døren til skatkammeret, var alt ædt op af møl.

Walters har lagt hovedvægten på den historiske udvikling af nomenclaturen. Tidligere skete det ofte, at forskellige forfattere med kort mellemrum beskrev den samme fugl og navngav den med hver sit navn. Herved kom der mere og mere kaos i systemet, indtil Strickland i 1842 bragte orden i tingene ved at indføre prioritetsreglen. I appendixer bringer bogen 30 taxonomers forslag til en fuglesystematik, begyndende med Walter Charleton og sluttende med Gadow, hvis system i store træk stadig følges. Ved at sammenligne disse lister får man et indtryk af de vanskeligheder, datidens zoologer var stillet over for.

Bogen afsluttes med et afsnit af John Coulson om ornitologi og ornitologer i det 20ende århundrede – bl.a. med en letfattelig udredning af DNA-analyser – samt en bibliografi og en emnefortegnelse. På trods af, at teksten til tider er lidt springende, kan bogen varmt anbefales til alle, der interesserer sig for ornitologiens udvikling. Den er et glimrende supplement til Stresemanns bog.

Johannes Erritzøe

The Howard and Moore Complete Checklist of the Birds of the World

Redigeret af Edward C. Dickinson. 1039 sider, indb. ISBN 0-7136-6536-X. Christopher Helm, London 2003. Pris kr. 745 i DOF-Salg.

En morgen blev vi vækket kvart over seks af dørklokkens kimen. Udenfor holdt en kæmpestor lastbil, men budbringeren skulle blot aflevere en bog! Ved udkørslen blev en tyk gren revet af et nøddetræ i vores indkørsel; grenen var omviklet af en ældgammel kaprifolie, og en Bogfinke mistede ved samme lejlighed sin rede. Det siger sig selv, at med en sådan modtagelse måtte man forvente, at pakken indeholdt en helt usædvanlig bog.

Checklisten er tredje udgave, revideret til ukendelighed. Da den første Howard & Moore så dagens lys for mere end 25 år siden, medtog som den første alle underarterne, når vi lige ser bort fra den 16 bind store og kostbare 'Peters', og den blev hurtigt den mest benyttede checkliste. Tredje udgave har mange iøjnefaldende fornyelser i forhold til anden udgave. Formatet er således blevet større og typografien lettere at læse. De forskellige geografiske regioner har fået hver deres forfatter, Kees Roselaar har taget sig af Vestpalæarktis, Edward

Dickinson af Asien, David Pearson af Afrika, Van Remsen af den Nye Verden, og Richard Schodde af Australien. Der er fulde referencer til alle nyligt beskrevne underarter og til foretagne ændringer, en meget stor gevinst! Ordnerne er omtalt i et indledende kapitel og ikke i hovedteksten. Af andre forbedringer kan nævnes, at navn og årstal på den, som først har beskrevet fuglen, er anført ved arten eller underarten, og at det engelske navn er angivet (sometider to, hvor det foretrukne så står først); for ikke-spurvefugle er navnene hentet fra *Handbook of the Birds of the World*. Endvidere er der for hver familie angivet antallet af både slægter og arter. I den fem sider lange indholdsfortegnelse til familierne er også nævnt, hvor i Peters Checklist de pågældende arter kan findes, og hvor mange uddøde arter, familien rummer. Referencelisten omfatter 2739 titler, og ligesom forrige udgave afsluttes bogen med et alfabetisk index over de videnskabelige og engelske navne.

Joel Cracraft er ansvarlig for den anvendte rækkefølge af familierne og har valgt en ret konservativ linje, dog har han f.eks. fulgt Sibley & Ahlquist's inddeling af sangfuglene i Corvida og Passerida, ligesom hønsefuglene er anbragt lige efter strudsfuglene. Vestgribbene har beholdt deres gamle plads inden for Falconiformes, men Fiskeørnen har mistet sin egen familie og er indrulleret i Accipitridae. Både Træskonøb og Hammerfugl er anbragt under de årefodede, og den problemfyldte Hoatzin står og svæver mellem turakoerne og papegøjerne. Hvad med at give den sin egen orden?

Efter at have lært bogen lidt at kende må jeg konstatere, at den lever op til alle de forventninger, man med rimelighed kunne have til den.

Johannes Erritzøe

Flight identification of European seabirds

Anders Blomdahl, Bertil Breife & Niklas Holmström. 374 sider, 1 kort, talrige farvefotos, indb. i blødt bind. Christopher Helm, London 2003. ISBN 0-7136-6020-1. Pris kr. 495 i DOF-Salg.

Denne bog er primært tænkt som et værktøj under havobs fra land, men kan selvfølgelig også bruges fra skib. Det dækkede område fremgår af bogens titel og af en oversigt over populære havobs-lokaliteter, der trods overskriftens "Western Europe" medtager hele Østersøen, det nordlige Middelhav og det vestlige Sortehav. De fire nævnte danske lokaliteter er Skagen, Hanstholm, Blåvand og Gilleleje. Bogen definerer havfugle bredt, reelt er alt med svømmefødder medtaget – selv gæs – med flamingoer, blyshøns og svømmesnepper som eneste undtagelser.

Feltkendetegnene omfatter de traditionelle, som nævnes i så mange andre field-guides, og en række nyere, der findes spredt i litteraturen. Dertil kommer originale

bidrag baseret på forfatterens omfattende erfaringer, og generelt er karaktererne udvalgt efter deres praktiske nytteværdi i felten. Ifølge forfatterne skulle såvel garvede som mere uerfarne fuglekiggere kunne have glæde af bogen, og det virker troligt nok.

På de første 26 sider findes nogle indledende afsnit, som det vil være en god idé at læse, før bogen afprøves i felten. Resten er en artsvis gennemgang efter en fast skabelon, med 1-3 sider pr art, incl. fotos. Disse er alle i farver, og næsten alle arter illustreres med adskillige fotos, så de vigtigste dragter er repræsenteret, og de fleste kendetegn kan ses. Til hver fuglegruppe findes en indledende tekst. Rækkefølgen er standard med visse afvigelse, fx for at anbringe oplagte forvekslingsmuligheder tæt på hinanden. Her er det lidt kuriøst, at stormfugle og årefodede behandles samlet under "Tubenoses and allies", og at bogens eneste albatros (Sortbrynet) står mellem Rødnæbbet Tropikfugl og Amerikansk Fregatfugl.

Alt i alt vil bogen sikkert leve op til sit formål som et praktisk værktøj i felten. I nogle situationer vil man givetvis ikke kunne nå at bruge den, mens fuglen endnu er i syne, ligesom en del bladene ikke kan undgås. Men på det punkt adskiller den sig ikke nævneværdigt fra andre bestemmelsesværker, og til forberedelse eller eftertjek er disse anker uden betydning. Dertil får man en temmelig enestående samling fotos, som man både kan nyde og lære af, også hjemme i sofaen.

Kaj Kamp

Handbook of the birds of the world

Josep del Hoyo, Andrew Elliott & Jordi Sargatal (red.). Vol. 7, Jacamars to Woodpeckers. 613 sider, 49 farveplancher samt talrige farvefotos og udbredelseskort. ISBN 84-87334-37-7. Lynx Edicions, Barcelona, 2002. Pris kr. 1300 i DOF-Salg.

Forrige bind blev anmeldt i DOFT 95: 85-86, 2001. Bind 7 indledes med en fascinerende og meget detaljeret artikel på næsten 60 sider om fugle, der er uddøde i historisk tid. Alene referencelisten til dette "forord" fylder 4 1/2 side! Forfatteren Errol Fuller har tidligere udgivet bogen *Extinct Birds*, der er blevet en klassiker inden for feltet. Gennemgangen er her blevet tilpasset HBW-systemet, og ud over de mange sørgelige historier har Fuller samlet et væld af anekdoter sammen.

I bindets hovedtekst gennemgås de sidste ikke-spurvefugle: jacamarer, dovenfugle, skægfugle, tukaner, honningøge og spætter. Både tekst og tavler er af høj kvalitet; i alt ni forfattere har bidraget til teksterne, mens elleve kunstnere står bag farvetavlerne. Bindet er det første efter "afstemningen" om værket videre udvikling (jf. anmeldelsen af bind 6), der resulterede i, at et stort flertal blandt de næsten 3000 svar støttede redaktionens ønske om at fortsætte den detaljerede stil, der var lagt op

til i de seneste bind. Det betyder, at værket nu er planlagt til at fylde 16 bind.

Jacamarerne er en lille gruppe med 18 arter fordelt på 5 slægter. Kun én art anses for truet – den sydøstbrasilianske Three-toed Jacamar, der tidligere var almindelig, men som er gået voldsomt tilbage, uden at den præcise årsag er fuldt forstået; arten foretrækker tilsyneladende ret forstyrrede, delvist fældede skovomåder. Dovenfuglene omfatter 35 arter og 12 slægter. På trods af deres ret skjulte levevis har de fleste arter været kendt i over 100 år, og ingen nye er kommet til siden 1925. I dag anses familien for at være søstergruppe til jacamarerne, og de to familier er her udskilt fra spættefuglene og henført til en særskilt orden, Galbuliformes. Hele den komplicerede taxonomiske-systematiske-fylogenetiske historie er diskuteret i detaljer. Et af de mange fotos

viser den tudselignende, meget mobile unge af Swallow-winged Puffbird, mens der er hele tre fotografier af den sjældne White-faced Nunbird.

Med ovennævnte to familier udskilt omfatter spættefuglene fire familier, som tilsammen fylder langt størstedelen af bindet: 82 arter af skægfugle, 34 tukaner, 17 honninggøge og 216 spætter. Både Imperial Woodpecker og Ivory-billed Woodpecker er medtaget her (og ikke i "forordet"), men de er begge angivet som 'probably extinct'. De tre spættetavler af Chris Rose er guddommelige, men det er objekterne jo også.

Som en service til brugerne af bind 1-7 er der indlagt et lamineret index i farver. Jeg kan kun anbefale dette pragtværk.

Thomas Læssøe